

רמב

הלכות קריאת שמע ע"עא

מן התורה החמירו בה יותר לפיכך קוראה בלא ברכותיה¹⁰¹ שברכותיה הם ג"כ מדברי סופרים.

כמה דברים אמורים כשהתחיל באיסור¹⁰² הדיינו שהתחיל לאכול תוך חצי שעה לעלות השחר¹⁰³ או שנכנס למרחץ או להסתפר (או לבורסקי) להפך בעזרתו¹⁰⁴ או מלאכה אחרת כיוצא בהן לאחר שעלה עמוד השחר שקודם עלות השחר מותר ליכנס למרחץ או להסתפר אפילו בסמך לעלות השחר ממש כמו שיתבאר בס"פ¹⁰⁵ אבל לאחר שעלה עמוד השחר אסור להתעסק בצרכיו עד שיתפלל כמו שיתבאר שם ואפשר שהוא הדין לקריאת שמע שהוא קבלת מלכות שמים ולא דמי לאכילה דה"ט שיתפלל על המן¹⁰⁶]] אבל אם התחיל בהיתר¹⁰⁷ א"צ להפסיק אפילו לקרות קריאת שמע אם יש שהות לקרות לאחר שתמרו ואם היה מתירא¹⁰⁸ שמוא ימושך ויעבור זמן קריאת שמע ופסק וקרא קריאת שמע ה"ז משובח ואינו רומה להפלה שהוא צורך הדיום¹⁰⁹ כמו שיתבאר בס"פ רל"ב.

ויש ואמרים¹¹⁰ שהעוסק באכילה צריך להפסיק לתפלת השחר אפילו התחיל בהיתר הואיל ואיסור אכילה קודם התפלה הסמיכוהו על לא תעשה שבתורה שנאמר¹¹¹ לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם¹¹² כמו שיתבאר בס"פ ט"ט (ב) (וכיוון שצריך להתפלל צריך ג"כ לקרות קריאת שמע וברכותיה כדי לסמוך גאולה לתפלה¹¹³) וכן עיקר כמו שיתבאר שם:

ע"א אבל והעוסקים כמת פטורים מקריאת שמע וכו' ו' סעיפים:

א מי שמת לו מת שחיב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל עליו לקבורה¹¹⁴ כגון שמתה אחרתו נשואה שבעלה חיב בקבורתה¹¹⁵ או אפילו יש לו מי שישתדל בשבילו לעסוק בצרכי הקבורה או אפילו כבר עסק כל צרכיו¹¹⁶ פטור מקריאת שמע ותפלה ומכל הברכות¹¹⁷ ואפילו מעניית אמן¹¹⁸ ומכל המצות האמורות בתורה¹¹⁹ ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות או אפילו לענות אמן שאינו מתבטל בשבילו מצרכי המת¹²⁰ אסור מדברי סופרים¹²¹

קונטרס אחרון

(ב) זכין שצריך בו ואפשר בלאו האי טעמא אסור גם קודם ק"ש שהוא עיקר קבלת מלכות שמים ויש בה משום ואותי השלכת כו' ט:

מב ע"י מ"א ס"י פ"ג ס"ק ס"ג ש"ע ס"י ר"ח סעף ב.
מג ר"ן שבת פ"ג ב' ד"ה וימרו ויטובה לה, א' ד"ה הלך.

מד ר"ן סוכה שם. ורמ"א סוף ס"י תרנב. ח"א ס"י תלא ס"ק ה' דלא כחשמונת שריע ס"י ר"ח סעף ב).

מה בתהלה ל"ד ובקונטרס השלחן (ובמ"מ זעונים) הנהיג: "לאכול או להפך בעזרת או מלאכה אחרת כיוצא בהן תוך חצי שעה לעלות השחר או שנכנס למרחץ או להסתפר לאחר". וע"י לקמן ס"י פ"ג ס"ח.

מו סעף ח' וט"ז.

מז ר"ן סוכה שם (וראה שריע ס"י ר"ח סעף ב). ח"א ס"י תרנב סעף ב. וראה גם לקמן ס"י רע"א ס"ט.

מח רמב"ם הלכות קיש פ"ב ה"ג. וכן משמע ב"מ"א ס"ק ו' וב"ח.

מט ראה ריושניו שבת פ"א ה"ב.

נ ס"י זה בשני"ף לא רביע לדינן, וע"י מ"א שם ס"ק ב.

נא רמ"ש פקק אג דברכות ס"י י' בשם ר"י. והבא בצור

ס"י פ"ג.

נב ויקרא י"ח, כו.

נג ברכות ג', ב.

נד ע"י בקונטרס אחרון, וע"י מ"א ס"ק ג.

נה מלכים א' י"ג, ד (ואותי השלכת אחר עיך). ובמסכת ברכות ג', ב' (אל תהיך גיך אלא גיאה) אמר הקב"ה לאחר שנתנא זה קבל עליו מלכות שמים.

סימן עא

א רמ"ש ברכות פ"ג ס"י ג. מור ושריע סעף א.

ב רא"ש שם. לבוש מ"א. מ"ז ס"ק א.

ג רא"ש שם ס"י א.

ד מלמד ברכת ר"ן האמת וכו'. ע"י סדר ברה"ג פ"ב ה"ח.

ה ירושלמי ברכות פ"ג ה"א.

ו משנה ברכות י"ג, ב. עולת תמיד ס"ק ג.

ז תוס' שם ד"ה ואינו ורא"ש שם ס"י א' מירושלמי שם.

ח ב"י.

הלכות קריאת שמע עא

רמג

מפני כבודו של מ^ט שהיה לכו פנוי^י לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד ואפילו הוא בעיר אחרת ונודע לו קודם הקבורה אסור שלא חילקו חכמים^א ויש מתוירים^ב אם יש לו מי שיתעסק בשבילו ואצ"ל אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק ונהגין כסברא הראשונה^ג (ולדברי הכל בן שהוא אונן על אביו יכול לילך לבית הכנסת ולומר קריש על אביו כי זהו כבודו של אביו^ד).

ובל זה קודם הקבורה אבל מיד שמתחילין להשליך עפר על המת חייב בקריאת שמע אם לא עבר זמנה^ה ותפלת י"ח בלברה יכול להתפלל אפילו אחר זמנה שהוא שלישי היום אם לא עבר עדיין חצות היום^ו אבל אח"כ לא יתפלל מנחה שתיים להשלומין של שהרית כיון שהיה פטור בשהרית^ז וממעם זה לא יאמר כל ברכות השחר אפילו נקבר קודם שעבר זמן קריאת שמע ותפלה כיון שבשעה שחל חייב הברכות הרינו כשקם ממטמו היה פטור מהן א"צ להשלמן אח"כ ואם מברך ברכה לבטלה היא^ח:

ב וכל זה בחול אבל בשבת^ט כיון שאי אפשר לעסוק בצרכי המת בקבורתו^י ואין אנינות נהגת ככל חייב בקריאת שמע ותפלה ובכל המצות האמורות בתורה כל היום.

ולעת ערב אם הוא מחשך על התחום להתעסק בצרכי הקבורה^{יא} פטור אבל אם אינו מחשך על התחום חייב גם לעת ערב בכל המצות^{יב}.

ויש לו ג"כ לקרות קריאת שמע של ערבית מבעוד יום אע"פ שאין הקהל קורין במוצאי שבת עד הלילה^{יג} מ"מ זה שיהיה פטור בלילה לא יבטל ממנו עול מלכות שמים כל שיכול לקרות קודם הלילה שהרי רוב הקהל קורין כל ימות השבוע מבעוד יום א"כ יכול זה לבמוך על זה באותו שבת^{יד} ואצ"ל שיש לו להתפלל תפלת ערבית של מוצאי שבת מבעוד יום מפלו המנחה ולמעלה שהוא לילה גמור לענין תפלה לר' יהודה^{טו} ואף מי שנהג לעולם בחכמים^{טז} יכול לסמוך על דברי רבי יהודה אפילו במוצאי שבת במקום אויה אונס שאי אפשר לו להתפלל בלילה כמו שיתבאר בס' רצ"ג^{יז}:

ג וי"ט שני דינו כחול^{יח} שהרי יכול לקברו היום כמו בחול^{יט} וי"ט ראשון אם רוצה

ט מסכת שמונה פסק י. תוספות רבנו יהודה ברכות יז.
ב ד"ה אוכל. אור זרוע ח"ב סי' תח. רא"ש מ"ק פ"ג
סי' נד. לבוש סעף ב בהנ"ל.
י רא"ש מ"ק פ"ג סי' נד (הובא בב"ד ד"ה גמ"ש רבנו
ואפילו יש לו). לבוש שם.
יא רא"ש שם סי' נה (ראה רא"ש ברכות פ"ג סי' ג).
יב שו"ע יריד סי' שמונה סעף א. ט"ז כאן ס"ק א דקא
כביח וכאן יריד שם (הובא בש"ק שם ס"ק ד).
יג דאבי"ה סי' נח. מרדכי ברכות פ"ג. שו"ע סעף א.
ולענין להצטרף לענין על לקמן סי' קצט ס"ה.
יד הש"ל בתשובה סי' ע. ט"ז ס"ק ב (וס"ק ג). ועי' א"ק
ח"ו ע' קר.
יז ט"ז ס"ק ב (ובי"ד ט"ז סי' ששנו (ס"ק ד) סותר לזה
ועי' בגמ' בנזירות הכסף וצ"ע). ועי' א"ק ח"ג ע' קצט.
ח"ד ע' ק. חקרי הלכות ח"ו בת. ב.
טו מהר"ד הלכות שמונה. הובא במ"א ס"ק א. ועי' לעיל
סי' נח סעף ה.
טז מ"א שם. היינו בלא תפילין, כדלעיל סי' לח ס"ה.
יז תשובות הרא"ש כולל כ"ו סי' א. מור ושורע יריד סי' שמונה
סעף ב. וראה מהר"ם הלכות שמונה שלו מובא

ברא"ש ברכות פ"ג סי' ב.
יח מ"א שם. ועי' לעיל סי' מז ס"ג. וראה תהליך ס"ק א.
מנחת פתים. שו"ע מנחה ס"ק א. ביהור הלכה תניא.
חקרי הלכות ח"ו כ"ו, א.
יט ברייתא שם י"ח, א.
כ רא"ש מ"ק פ"ג סי' נד. לבוש סעף ב ובהנ"ל.
כא כדלקמן סי' שו ס"ג.
כב רא"ש שם מירושלמי ברכות פ"ג ה"א. שו"ע סעף ב.
כג ב"י סוף ד"ה גמ"ש ואפילו מ"א ס"ק ג.
כד ט"ז ס"ק ד. וראה גם לקמן סי' עב ס"ב.
כה הלכה ברורה ס"ק ג. (שו"ת ב"י סי' שמונה) [שו"ת
שבות יעקב ח"א סי' ח כשם מורה אחר]. וראה גם
לקמן סי' רסו ס"ב. סי' תפג סוסי"ב. ועי' חקרי הלכות ח"ו
כז א.
כח עי' לקמן סי' צ ס"ה.
כט סעף ב. ויובל אף להבדיל, א. כדלקמן שם.
לח רא"ש מ"ק שם (הובא בב"י שם). שו"ע ולבוש סעף
ב.
כט כדלקמן סי' תקבו סעף ג.

הלכות קריאת שמע עא-עב

לקברו בו ביום על ידי נכרים? דינו כחול שהרי צריך להמציא להם ארון ותכריכין ואם אינו רוצה לקברו בו ביום דינו כמו בשבת.

ודין ליל יו"ט במקום שאין קוברין מת בלילה וכן ביום במקום שאי אפשר לקברו מחמת איזה אונס יתבאר בס' תקמ"ח¹⁷:

ך המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומתפלה ומכל מצות האמורות בתורה¹⁸ מפני שהוא עוסק במצוה¹⁹ וכל העוסק במצוה לא המריחתו תורה למרות במצות אחרות אע"פ שיכול²⁰ כמו שנתבאר בס' ל"ח²¹ היו שנים משמרים זה משמר זה קורא ואח"כ משמר זה וקורא זה²²:

ה וכן החופר קבר למת פטור מכול²³ אפילו בשעת נחו²⁴ כמו ש(י)ג)תבאר שם היו חופרים שנים או יותר כל הצריכים לצרכי החפירה בבת אחת פטורין²⁵ ואם יש נוספין נשמטין וקורין ותורין אלו הנוספים ומתעסקים והאחרים נשמטין כמספר הנוספין וקורין ותורין להתעסק ונשמטים אחרים עד שנמצא שקראו כולם ולא נתבטל שום דבר מעסק הקבר כלל (אפילו רגע)²⁶:

ז איסור לקרוא קריאת שמע²⁷ תוך ד' אמות של מת או תוך ד' אמות של קבר²⁸ משום לועג לרש חרף עושהו²⁹ ואם קרא לא יצא³⁰ וצריך לחזור ולקרוא³¹ שקנסתו חכמים על שעבר על דבריהם ואפילו היה שוגג³².

ובית הקברות המוקף מחיצה מותר לקרות חוץ למחיצה אפילו סמוך לה ובתוך ד' אמות לקברות³³ אבל בתוך המחיצה יש למנוע אפילו חוץ לד' אמות שמא יתקרב לד' אמות של איזה קבר בלי דעת ואם קרא יצא כיון שאינו איסור ברור אלא משום חשש לבר³⁴:

עב דין נושאי המטה והמנחמים והמלוין וכו' ה' סעיפים:

א נושאי המטה וחילופיהם וחילופי חילופיהם בין אותם שלפני המטה בין אותם שלאחריה מאחר שיש למטה צורך בהם לשאת אותה³⁵ כגון בעיר שיש בה חבורה המזווגת לכך וכל בני החבורה מחליפין לשאת³⁶ לפי שכולם הפיצים לזכות בו³⁷ כולם פטורים מקריאת שמע (לפי שהם מרודים מרדת מצוה³⁸) אבל שאר המלוין את המת שאין למטה צורך בהן חייבים בקריאת שמע³⁹ (ואע"פ שהלוית המת הוא בכלל גמילות חסד

ל כהלקטן ס' תקנ"ב.
לא ס' זה בשע"ז לא הגיע לדיעו, וע' מ"א ס' תקנ"ב.
מ"ב ה.
לב כרייתא ברכות יז, א. מור וש"ע ס"ג.
לג רש"י שם.
לד ר"ן סוכה כה, א (הובא בב"י).
לה סעף ג.
לו כרייתא שם. מור וש"ע ס"ד.
לז כרייתא ברכות יד, ב. מור וש"ע ס"ה.
לח ד"ן שם (הובא בב"י שם).
לט רמב"ן בספר תורת האדם (הובא כמור יורה דעה ס' שמה). ש"ע סעף ג.
מ ב"י. ש"ע שם.
מא נמזא ברכות יז, א. מור וש"ע סעף ג.
מב ב"ח סוף המיטין. מ"ז ס"ק ה.

סימן עב
א משנה ברכות יז, ב. מור וש"ע ולבוש סעף א.
ב דחוס חזונו ברכות פ"ג ס' ט אות כב. מ"א ס"ק א.
ג רש"י במשנה שם ד"ה וחלופיהן.
ד רש"י ורע"ב שם במשנה ד"ה פטור מק"ש. פ"י רבינו ברוך ספרד (הובא בספר הנר).
ה ע"י לקטן רמ"י קי.